

VESZPRÉM

1—50.

Írta: Dr. Miczek György

Fényképezte: Z. Szántó András

Szaklektor: dr. Zákonyi Ferenc, Gáldi László

Szerkesztette: Fehér Judit

1. A Dunántúl közepén, északról a Bakony félkörben hajló hegysoraival övezve, délről alacsonyabb dombokkal határolva, közben pedig kopár dolomitfennsík közepén öt halmon áll Veszprém, az a város, amelynek kövei, épületei a magyar múlt értékes tanúi. Számos műemlék épület őrzi és bizonyítja a város régi múltját, és mai életünk új alkotásai szép összhangban illeszkednek a kőbe vésett történelem emlékeihez.

2. A Bakony-hegység és a Veszprémi-fennsík legnagyobb városa a több mint félszázezer lakosú Veszprém. Jellemző látképe: a Séd völgyéből megpillantjuk a merész vonalú völgyhíd mögött a vár tornyokkal ékes körvonalait.

3. A város a Veszprémi-fennsíkon terül el, átlagosan 250 méteres tengerszint feletti magasságban. A fennsíkot alkotó dolomitzózet jól megfigyelhető a völgyhíd felé vezető Dózsa György út bevágásában.

4. A Séd-patak völgye mélyen bevágódott a dolomitfennsíkba, és nagy kanyarulatokat ír le a város területén. A Vár északnyugati folytatását képező Benedek hegy szinte függőleges sziklafallal szakad le a Séd felé.

5. Veszprém belvárosának térképén látható, hogy a várhegyet — és a rátelepült ősi városmagot — fiatalabb városrészek övezik.

6. István királyunk és felesége, Gizella királyné gyakran tartózkodott Veszprémbe; sőt a város a királyné állandó lakhelye lett, és később itt is halt meg. (Ettől kezdve nevezik Veszprémet a királyné városának). A királyi pár szobrát, mely a vár fokán áll, Ispánki József készítette.

7. A székesegyház mellett megbúvó Szent György kápolna helyén már valószínűleg a honfoglalás idején templom volt. Itt tette le szüzességi fogadalmát a XI. században I. István király fia, Imre herceg. A XIII. században nyolcszögletű alaprajzú kápolnává alakították át, s a maradványokat ma betonháj boltozat védi.

8. Az államalapító király az első hazai püspökséget Veszprémben hozta létre, 1002-ben. Nem sokkal ezután épült a Szent Mihály székesegyház, bár alapjai már valószínűleg Géza fejedelem idején is álltak. A képen látható altemplomot a XIV. században gótikus stílusban építették át.

9. A virágzó középkori Veszprém legszebb és leginkább épen maradt művészeti emlékei közé tartozik az árpádkori Gizella kápolna, a XIII. századi bizánci hatást is tükröző, de itáliai eredetű, hat apostolt ábrázoló freskóival.

10. Mátyás uralkodása idején Veszprém püspöke a művészeteket kedvelő, humanista műveltségű Vetési Albert volt. A Várban található hazánk legrégebben keltezett (1467-ből való) reneszánsz faragványos köve, az ún. „Vetési kő”. A vörös jura-mész kő, címerrel díszített kő annak az oltárnak tartozéka volt, amelyet a püspök a Szent György kápolnában állíttatott.

11. Veszprém mai városképének kialakítására nagy hatással volt a XVIII. század két építészeti stílusa: a barokk és a copf. A Dubniczay-féle kanonok ház (Tolbuhin utca 29.) a legszebb barokk házak közé tartozik kilenc ablaktengelyével, timpanonos rizalitjával.

12. A copf stílusú püspöki palotát (Tolbuhin utca 16.) Fellner Jakab legművészibb alkotásának tartják. Az egykori középkori királynői palota romjára épült a váron és a városon is uralkodni látszó épület.

13. A püspöki palota homlokzatát az építtető Koller püspök családi címere díszíti, felette angyalok tartják a vázáról lelógó füzereket az attikaszerű felmagasításán.

14. A város történelmi arculatának kialakítása a múlt századi klasszicista, romantikus és eklektikus építészeti stílus alkotásaival befejeződött. A klasszicista épületek sorába tartoznak a kerti pavilonok is, melyek közül kiemelkedik szépségével a Pajta utca 7. alatti ház.

15. A nemesi kúriák közül a Rákóczi téren álló Ballassa-Cseresnyés kúria, a két szimmetrikus épület nemes harmóniájával, Veszprém legszebb klasszicista épületegyüttesének számít.

16. Az 1848-as szabadságharc leverése után épült a hajdani Angolkisasszonyok intézete és templomának romantikus ihletésű épülete.

17. Az 1867-es kiegyezés után erőteljesebb fejlődésnek indult a város. Egyik monumentális épülete a korábbi Sóház helyén emelt eklektikus stílusú Megyeháza. A régi vármegye tekintélyét sugárzó épület jelenleg a Megyei Tanács székháza, előtte Kocsis András szobrászművész Lenin-szobra áll.

18. A századforduló szecessziós stílusában épült a veszprémi Petőfi Színház, 1908-ban. Magyarországon elsőként itt használták új térkompozíciók kialakítására a vasbeton szerkezetet.

19. A színház déli főhomlokzatát Nagy Sándor: A fehér szarvas vadászata című, igen érdekes „vakolatos” festménye (sgraffito) díszíti.

20. A felszabadulás után Veszprém arculata megváltozott. Egyetemi várossá lett, üzemek, gyárak és modern lakótelepek épültek fel. Képünkön az új városközpont, a Kossuth utca és Münnich Ferenc utca találkozásánál megnyílt aluljáróval.

21. A városnéző sétákat a vár lábánál elterülő Vöröshadsereg téren, Kiss Lenke „Korsós lány” című szobránál szokták kezdeni, melyet a veszprémiek kedveskedve Zsuzsinak neveznek. A háttérben emelkedik a Vigyázó, illetve a későbbi nevén Tűztorony. Alsó részében középkori eredetű, a körerkély feletti részben barokk korból származik.

22. A várba vezető — a város felszabadítójának, Tolbuhin marsallnak nevét viselő — út sarkán található az egykor tűzoltószertárnak használt, 1811–14 között

épült ún. Fecskendő-ház. Falába a török időkből maradt vasgolyókat építettek. Nepomuki Szt. János barokk szobra áll a kis fülkében az épület bal oldalán. Emeleti részét városházának is használták.

23. A vár Nagykapujának helyén emelték a Hősök kapuját, az első világháború elesett katonáinak emlékére. A toronyszerű épület ma Vármúzeum, középkori faragott kövek találhatók benne.

24. A várban lévő egykori piraista gimnázium diákja volt a forradalmár költő, Batsányi János, és a múlt század végén itt tanult a nagynevű földrajztudós, Cholnoky Jenő is. Az épület jelenleg közgazdasági szakközépiskola.

25. A séta során elérkeztünk a középkori Várkúthoz — ostromok idején ez volt az egyetlen vízszerezési lehetőség a várban.

26. A vár legkiemelkedőbb épülete a középkori állapotát ma már nem mutató Szent Mihály székesegyház. Utoljára 1907—10 között, neoromán ízlésben építették át. A háromhajós templom előtti téren barokk Szentháromság szobor áll.

27. Itt található a történeti bevezetőben említett Szent Mihály székesegyház béleletes déli főkapuja, az eredeti középkori kapunak a múlt században készített rekonstrukciója.

28. A vár északi fokán a kilátóteraszról és a kissé alacsonyabban álló bástyakilátóról pillanthatunk le a Benedek-hegyre és a hajdan malmokkal szegélyezett Séd-patak völgyére.

29. A várból nyugat felé nézve a Séd völgyét 50 méter magasan átívelő karcsú völgyhidat láthatjuk. Mögötte a Betekints-völgy terül el érdekes látnivalóival.

30. Nagyszerű a visszapillantás a várra lentről a Séd-patak völgyéből. A székesegyház mellett jobbra a Fellner Jakab tervezte hajdani Nagyszeminárium épülete — ez ma a Tanácsakadémia (Államigazgatási Iskola).

31. Régi, oromzatos tímárház emelkedik a vadregényes Séd-patak partján (Kollégium utca 2.) Csapószer volt ennek a régi városrésznek a neve, ahol még a múlt században is több, mint egy tucat malom kerekét hajtotta a víz.

32. Régi híres malma volt a városnak az Úrkúti malom. Ennek egyik kereke nyomta fel a vizet a várba. Az épületet újabban vendéglátásra rendezték be.

33. Az omladozó, pusztuló egykori Gabriel-malomról ma már alig sejteni, hogy milyen régi eredetű. Először 1269-ben említik, akkor még Korláth-malom néven. Évszázadokon keresztül dolgozott, őrlötte a gabonát.

34. A Benedek-szikla alatt bukkanunk rá az árpád-kori Margit-kolostor romjaira. A Domonkos-apácák hajdani zárdájában nevelkedett IV. Béla király leánya, aki később — a róla Margitszigetnek elnevezett — Nyulak szigete kolostorába került.

35. A Veszprém-völgyi apácák monostorát (Sallai Imre utca 15.) valószínűleg még Géza fejedelem alapította. A hagyomány szerint itt készült a koronázási palást, eredetileg miseruhának. A monostor tűzvész következtében elpusztult, később újjáépült, majd a török időkben teljesen romba dőlt. Mellette az egykori jezsuita templom.

36. Kilátás a Tűztoronyból a belvárosra. Háttérben a toronyház, előttünk a Vöröshadsereg tér a magas manzard tetős Pósa-házzal, amelyet a zirci cisztercita rend építtetett 1793-ban.

37. A belvárosi Rákóczi Ferenc utcából nyílik a keskeny Sörház utca, amelynek lépcsős sikátora, barokkos áthidaló íveivel mediterrán jelleget mutat és híven őrzi a régi Veszprém arculatát.

38. A város talán legforgalmasabb pontján, a tölcés-res úttorkolatok egybeolvadásával kialakult Szabadság téren áll a XVIII. század végi copf stílusú Kapuváry-féle ház. Jelenleg itt működik a Városi Tanács.

39. A Kálvária-domb lábánál, hangulatos liget szélén találjuk a tájba illő Bakony Múzeum stílusos épületét. Értékes gyűjteményének megalapozása Laczkó Dezső piarista tanár és geológus nevéhez fűződik. Szobra a múzeum mellett áll.

40. A múzeum mellett várja a látogatókat a Bakonyi-ház. A nádfedeles, boltíves tornácú parasztporta szabadtéri néprajzi múzeum. A Bakony és a Balatoni-felvidék népi építészetét példázza.

41. A Bakonyi-ház egyik szobája, sok faragott bútornal. Szépek a keményfa székek faragott támlái. Az ágyban lévő párnák a bakonyi falvakban hajdan divatos, keresztzemes hímzéssel készültek.

42. Képünkön a Vegyipari Egyetem, jobbra elől az egyetemi kollégium. Hátrább középen az egyetem új toronyépülete, itt nyert elhelyezést az Országos Oktástechnikai Központ is.

43. A magyar felsőoktatás egyik fontos központja a Veszprémi Vegyipari Egyetem. A képen az egyetem központi épületei láthatók.

44. Veszprém korszerű, új művelődési központja Georgi Dimitrov nevét viseli. Ebben színházterem, könyvtár, kiállítási és klubhelyiségek állnak a látogatók rendelkezésére.

45. A Veszprém szálló épülete mögött emelkedik a város legmagasabb toronyépülete, húszemeletes lakóház, a tetején panoráma eszpresszóval. Jobbra a megyei pártbizottság épülete.

46. Az iparosítás létrehozta a régi, történelmi város körül a modern lakónegyedek gyűrűjét. Házgyári elemekből épült fel Veszprém legnépesebb új lakótelepe, a Dimitrov-város.

47. A Wartha Vince utcában található a Nehézvegyipari Kutatóintézet, amely ennek az iparágnak korszerűsítésével, műszaki fejlesztésével kapcsolatos kutatásokat végzi.

48. Gyönyörű természeti környezetben, a Séd-patak kétoldalt sziklafallal védett völgyében található a veszprémi állatkert, amely a hírneves vadász, Kittenberger Kálmán nevét viseli. Évről-évre több látogató keresi fel a Vadasparkot, ahol az állatok egy része természetes környezetében él.

49. Veszprémi sétánk végén pihenjünk meg a Séd-patak által alkotott kis szigeten, amelyet a fiatalok tréfásan Szerelem-szigetnek neveznek. Sétálók, sportolók egyaránt szívesen keresik fel az árnyas, festői szigetet, Veszprém egyik legszebb helyét.

VÉGE